

Рандъл Бейкър

Основи на стратегическия пазарлък

Кампала, търговската столица на Уганда, където се разполагаше университетът, до голяма степен изглеждаше за външните хора като индийски град. Имаше европейски предградия с полянки и градини, имаше и огромен африкански открит пазар, там беше и Националният парламент. До Кампала, всъщност – част от нея, се намираще Менго – изцяло африканската столица на кралство Буганда, където живееше крал Фреди. Но районът, който забелязвахте, защото ви беше нужен, беше индийският делови квартал с неговите *дука*, служби и услуги. Влизаш в някой от тези магазини – до един семейни – и там най-вероятно ще завариш към десетинагодишно момче помощник, щастливо да си поговори с теб на английски, гуджарати, суахили или луганда. Тези деца неизменно ме караха да се чувствам неадекватен до мозъка на костите си. Тъй че в потока на ежедневието за европейците покупко-продажбата беше царство на азиатците – а и за африканците, извън основните хранителни стоки. Пазарлъкът беше задължителен и като много британци от моето поколение аз го мразех, защото някога ме бяха научили, че „един джентълмен никога не говори за пари“. Обикновено вземах със себе си Ема, тъй като той беше майстор и можеше да поддържа пазарлъка, както той се изразяваше, „докогато трябва“. Тайничко му се възхищавах заради това, а той от своя страна като че приемаше за нещо естествено аз като „колониалист“¹ да бъда напълно лишен от способността да се вживявам в маневрите, кръстосването на шпаги и безкрайното аматьорско театро на тази игра. Един ден на обяд разговарях с него за това и го попитах каква е тайната на успешния пазарлък.

– Ами, преди много години учих аритметиката на гуджарати – отвърна той, докато пълнеше индийската си питка роти с пилешко къри. Това, съвсем естествено, веднага привлече вниманието на нашата индийска клика от столовата, тъй като такова нещо няма. Един от многото Патели (Ема наричаше *всички* тях „Пател“, без значение каква им е фамилията) незабавно вдигна очи и каза:

– Каква, за Бога, е тази аритметика на гуджарати?

– Смаян съм, че не знаеш – отвърна Ема. – В повечето части на света ние работим с основна аритметика: 2 плюс 2 е равно на 4. Но в аритметиката на гуджарати ние твърдим, че 2 плюс 2 е равно на 5 минус 20 процента.

Столовата щеше да се срути от смях.

---

¹ Той винаги ме наричаше така – всеки в света на Ема си имаше прякор. – Б.а.

Едно последно наблюдение за храненето в „Ливингстън“: за да стигне до столовата, всеки трябваше да мине през двора – друг път нямаше. Обядът беше точно в един. Още по-точно, в 12:45 тукашният екваториален климат² демонстрираше смайващата си редовност с кратък, но резултатен мусон. Това като че беше неизменно и човек винаги пристигаеше на обяд мокър до кости. За тези, които обичат реда в живота си, езерна Уганда беше точното място. Валеше всеки ден, слънцето изгряваше и залязваше по едно и също време привидно за миг, а различни годишни времена нямаше. За Ема от мусонна крайбрежна Гана това бе едно от най-труднопоносимите неща.

Заплахата от пазенето на къщи

От време на време ме пускаха на свобода от режима в „Ливингстън“, за да пазя къщите на преподаватели, излезли в сабатичен отпуск. Това означаваше, че наследявам не само къщата, но и прислужниците. Даваше ми се добра възможност да практикувам моя суахили, ала овладяването на ситуацията „висшестоящи-нисшестоящи“ не ми идваше отвътре. Постоянно се чувствах неловко (студент с прислуга?) защото всичко това ми се струваше напълно неестествено, а освен това ме и плашеше, ако се опитвах да работя. Ако се движеха с гръм и трясък наоколо, нямаше да ми пречат. Обаче те си вършеха работата дискретно, като призраци – а това беше далече по-настъпателно и тревожно за моя начин на живот. Освен това надниквах в често странния живот на другите – като професора по литература, който ми съобщи тъкмо на тръгване, докато се настанявах временно у тях:

– А за крайни случаи под леглото има зареден арбалет.

Друг професор, развил параноя на тема крадци, ми каза:

– Толкова пъти са ми влизали с взлом в къщата, че реших да си взема пушка и да я държа до леглото.

– И полза имаше ли? – попитах.

– Не, тия гадове нахлуха и ми я взеха, докато спях.

В един от случаите и аз самият станах обект на грабеж, докато пазех къщата на един чуден ексцентрик, Джон Уедърби, чийто брат беше голяма клечка в Жокейския клуб в Англия. Всъщност чух, че крадците имат намерение да вземат гумите на колата ми, защото не полагаха ни най-малко усилие да прикрият какво вършат. И затова, когато отидох до прозореца, за да видя какво става, единият погледна нагоре, докато отвинтваше джантата, и ми каза да си лягам. Бяха четирима и въоръжени с *панги* (ножове с широки остриета, по принцип използвани за сечене на захарна тръстика) и

---

² Уганда е разположена точно от двете страни на екватора. – Б.а.

затова се подчиних. Но тъй като колата ми беше в един много гаден, пък и рядък оттенък на зеленото, успях да открия и откупя обратно гумите на „пазара за коли“ на следващата сутрин. В общи линии това е система за преразпределение на богатствата чрез пряко облагане, която не причинява кой знае какви неудобства на никого.

Патологични веселби

Единственото, което дългосрочно уравниряваше живота ми в „Ливингстън“, беше срещата ми с моя сънародник от Уелс доктор Мартин Луис и съпругата му Маргарет. Мартин беше патолог в престижната болница „Мулаго“ в Кампала. Тази институция бе провела пионерска работа върху сърповидните клетки и саркомата на Капоши дълго преди те да се прочуят покрай СПИН. Той работеше с много силен екип от изследователи, един от които носеше неправдоподобното име Гейбриъл Хорн.³ Семейство Луис ме канеше редовно на обяд и това ми осигуряваше нещо като втори дом, а на тях – нова публика за историите на Мартин за отрязани крайници и източник на нови истории за Маргарет. Нямаше двама толкова различни брачни партньори: той беше буен, тъмнокос, вечно неспокоен прототип на жител на Уелс, тя – висока стройна шотландка, която посрещаше хладнокръвно всичко.

Обедите винаги бяха интересни, защото доктор Луис живееше и дишаше със съдебната патология и ми вдъхна доживотна страст към тази тема – и тя все още диктува всичко, което чета за развлечение. От време на време той си носеше работа за къщи – в един паметен случай това беше стъпало, което плуваше като златна рибка в прозрачен найлонов плик. Това, разбира се, осигуряваше часове наред забавления за Фиона и Ричард – техните дечица, а в този случай предизвика една от най-смешните реплики на Маргарет:

– Хайде де, Март, ще ядем – махни си крака от масата! – Биваше си го това като реплика към човек, който се намира в друга стая.

С това не намеквам, че Мартин влачеше всичко това къщи за развлечение. Той беше буквално венчан за работата си и дори и месото с картофи не можеше да откъсне мислите му от нея.

Или се случваше нещо такова, или по време на обяд той разсъждаваше за „сутрешната работа“ („Добре ли мина днес в моргата, скъпи?“). Научихме се да приемаме тези разкази в духа на академичните размисли, както ни се поднасяха. От друга страна, често си представях как някой непознат, загубил се и дошъл да попита за пътя, влиза и чува някоя от тези автентични подбрани фрази:

---

³ Гейбриъл е английската форма на Гавраил – архангелът, известил на дева Мария за предстоящото рождение на Христос. „Хорн“ пък на английски означава „рог“ – основен атрибут на дявола – Б.пр.

– Не беше кой знае какъв проблем да се определи причината за смъртта на първия за тази сутрин. Бравата още стърчеше от кратуната му.

– Та значи, докарват я тая жена и на етикета пише „бронхопневмония“. Само дето по нея има към 150 тежки фрактури и счупвания. Никъде, докато съм учил, не се е споменавало за кашлица, която да те превърне в торба натрошени кокали. Цяла сутрин мина, докато намеря човек, който да ми съобщи, че се е хвърлила от покрива.

– Пак си навлякох беля. Пратих ваканционните филми от пътуването ни в Момбаса и забравих, че на края на последната ролка снимах нашия случай с обезглавяването. От лабораторията се обадиха да кажат, че техникът им принадлежал на място и са информирали полицията. Приятно е да знаем, че някой бди за нас.

Микола Полонски

Вче от седмица дълга опашка от мълчаливи посетители се точеше през кабинета на полковник Старцов, завеждащ обучението и разпределението на съветски военни съветници и специалисти за правителствата на Етиопия и Алжир. Опашката като че никога не намаляваше. Течеше интензивна подготовка за дългоочакваната обща офанзива във всички сектори на Северния фронт в Еритрея и това бе част от нея. Офанзивата бе означена с предсказуемо лишено от въображение социалистическо кодово название „Кей Кокеб“ – „Червена звезда“. Явната ѝ цел бе веднъж завинаги да ликвидира сепаратисткото движение в северните краища на Етиопия. Стратегическият план за предстоящата грандиозна операция, педантично разработен и обмислен от главния военен съветник генерал Бремин и неговия щаб в Адис Абеба, съвсем неотдавна бе одобрен от Министерството на отбраната в Москва. И така, края на януари 1982 г. щеше да засвидетелства началото на безпрецедентно настъпление на етиопските правителствени войски в Еритрея.

Подготовката на едно толкова важно събитие течеше вече повече от година – правителствените войски получиха нови танкове, бронетранспортъори (БТР), артилерия и боеприпаси, пристигащи с големи доставки от Съветския съюз. Планинските стрелкови бригади и дивизии, загубили повече от половината си личен състав за седем години непрекъснати сражения в различни планински битки, бяха възстановени с нови попълнения войници и офицери, неотдавна и набързо обучени в учебни центрове, разположени в южната и средната част на страната. Както се очакваше, за да се осигури и гарантира успехът на операцията, съществуващите групи от съветски военни съветници в Алгена, Аф-Алет, Май Амида, Молибсо и Керен

понастоящем очаквах нови постъпления от съветници и специалисти, събирани в столицата на инструктаж от отдел „Кадри“ на Министерството на отбраната. Аз бях един от тях и мое задължение беше да превеждам.

Не беше трудно да се досетим, че най-вероятно скоро щяха да ни предислоцират от мирно плаващия в тропически води кораб, на който бяхме настанени, към далеч по-неуютните планински зъбери, сред които щяха да се водят престрелки. От нашата група от над сто военни съветници мнозинството бяха изпратени за подкрепление на съветнически групи по твърде активния Северен фронт. Прокрадващ се страх и несигурност бяха обзели групата ни преди заминаване, защото малцина – ако изобщо имаше такива – можеха да се похвалят с предварителен опит от подобни кампании някъде по света и би било наивно да очакваме от тях някакви ценни или успокоителни съвети. Нямахме ни най-малка представа какво ни чака. Ала нашите чувства не вълнуваха никого от върхушката, тъй като истинските знания и опит се придобиваха в действие и с времето, а не от празни приказки. Щяхме достатъчно скоро да проумеем естеството на реалността, макар и ни най-малко да не бяхме подготвени. Най-уверено и волно от всички в нашата група се чувстваха военноморските съветници. Флотът на етиопското правителство всъщност се състоеше само от три остарели кораба и няколко патрулни катера от бреговата охрана, на чиито екипажи липсваше основна подготовка. Различните сепаратистки групи обаче пък *не* разполагаха с *никакви* бойни кораби, всъщност много от тях действаха в провинции без излаз на море и най-лошото, което можеше да очаква един военноморски съветник, беше внезапно да го удари зарядът на електрически скат, мурена да го ухапе изневиделица по време на подводен риболов с водолазни костюми или откъм Червено море да връхлети съкрушителна буря. Имах готовност да се изправя лице в лице с всяка една от тези заплахи.

За съжаление Военноморският флот си беше наумил друго.

Десет новопризовани цивилни преводачи след пристигането си в Адис Абеба все още нервно и безмълвно чакаха администрацията да обяви решенията за предстоящото им разпределение. Администраторите мимоходом ни съобщиха – защото сред десетимата късметлии бях и аз – че един преводач ще бъде нужен за новосформираната група съветници към Парашутната бригада: осем съветници и един специалист по парашутна екипировка току-що бяха пристигнали от СССР и изчакваха в столицата да ги откарат в тяхната школа в горната част на страната, в Дебре Зейт. Началникът на парашутната част можеше да поиска да си избере още тук и сега един *астергвами*⁴ за своята група. Веднага побързахме да излезем, за да поразпитаем за това място в Дебре Зейт, да разучим климатичната и военна обстановка там.

---

⁴ Преводач на амхарски. – Б.пр.

За наше успокоение открихме, че това било „спокойно място много близо до столицата с мек климат, където не се водят военни действия“. Последното обстоятелство звучеше отлично и набързо вдъхна на много преводачи самоинициативност и патриотизъм; доста от тях захванаха да кроят заобиколни планове как да си подсигурят този пост. Липсата на военни действия безспорно влияеше по-положително на нашия дух и съзнание, отколкото неприятният полупустинен климат на планините Симиен на север.

Администрацията обаче даде да се разбере, че самият началник на парашутистите ще избере преводача за групата по време на предстоящия ключов инструктаж. Ала си оставаше въпросът – въз основа на какъв критерий?

Последният ден преди дългоочакваното заминаване на всички ни в неизвестното получихме първата финансова изненада под формата на нови инструкции от всесилното Министерство на отбраната. Военният счетоводител въодушевено ни обясни, че целта на тази промяна – за наша собствена изгода, разбира се – е да ни улесни в изчисленията и да увеличи спестяванията ни. Ако не си женен или жена ти не може да те придружи в Африка, осведоми ни той, нововъведената финансова разпоредба облекчаваше твоето тежко финансово бреме. Трийсет процента от нашето заплащане *в твърда валута* щяха да бъдат конвертирани в рубли и после прехвърляни в личните ни сметки с висока лихва. Какво да ги правиш тия рубли? Никой не ги искаше.

Доста време мина, докато проумеем, че това, също като повечето военни схеми, „разработени с цел трайна изгода за нас“, беше не изгода, а по-скоро финансова черна дупка. С прилагането на тази схема за облаги ние в действителност губехме половината от тези трийсет процента в твърда валута. Поне на нас ни изглеждаше така, а не като „хуманна компенсация от страна на Министерството на отбраната, задето ви изпраща сами в чужбина“. Бездруго не беше лесно да доведеш и семейството си, тъй като квартирите не достигаха, и затова първите на опашката, висшите военни чиновци, обираха всичко – така е при всяка система, независимо от идеологическия ѝ оттенък. „От всекиго според способностите, на всекиго според потребностите“. Ето ви го живото доказателство.

В коридора през почивката между инструктажните занятия при мен дойде чевръст енергичен мъж, среден на ръст и на възраст, който ме попита безцеремонно:

– Четеш ли на английски?

– Да, та нали съм преводач – мога да чета, и не само.

– Тогава ми преведи, обаче от раз и на момента. Това е много важен документ! – заповяда ми той с нетърпящ възражение глас.

**Студената война
на горещо място**

Откъс от книгата

**Рандал Бейкър
Микола Полонски**

Извади... описание на две страници на лекарството финалгон и аз му преведох раздел „Доза и показания“. Той ми благодари и бързо-бързо изчезна – дори не успях да отворя дума за предполагаемото възнаграждение за труда си. Това се оказа решителната проверка на началника на парашутистите – бе подложил на нея всички преводачи и аз неочаквано я издържах благодарение на доста бавните си реакции. Ако бях споменал пари, щяха да ме пратят някъде другаде, под снаряжен обстрел.